

damunt de Sort (1959).

Antigament s'usà més aviat una variant *cominal* [cap a l'any 1200]: «en les agües fa molins e bastiments en cels logs *chominals*», document de Barberà (BABL VII, 166), «tasca --- *cominal*», document de Ribes c. 1283 (Alart, RLR IV, 52); i amb tots els matisos derivats o secundaris, i romanent adjectiu o substantivat: «públic, (element) popular»: «lo *cominal* de Barcelona», oposat als *prohòmens*, *Tarifa dels corredors*, de 1271 (fº 232v.1.11, no imprès en la reproducció d'*EntreDL* I, 254), «corrent, ordinari»: «ne deu comprar, si ve en loc on ne pusca comprar a preu *cominal*, ço és a saber --- fins a dos preus que en la terra de on ell partí, costava», *Consolat* (c. 145, Pard., p. 160); «neutral»: «lo papa à feyta gràcia al dit rey de la dècima de tres anys --- per ço que s'estia *cominal* del feyt de l'emperador», doc. de 1325 (Finke, *Acta Ar.* III, 470).

Accs. menys corrents. Substantivat per 'home públic, magnat': «en poder del rey o d'En G. de Moncada o d'altre *cominal* de la terra fermaré que fassa escondir de ma fe, a coneguda d'aquela cort», «em poder del senyor rey --- ab que-m vulla escondir en mà d'altre *cominal* que am --- no-m poria forsar lo senyor reig ne la cort que io agué a fermar ne a respondre en lur poder, ab que io-m volg<u>és escondir en man d'un dels *cuminals* de la terra», doc. de Tous, a. 1251 (Miret i S., *Congr. Int. Ll. Cat.*, 526, 528-29). Del sentit substantivat de 'comunitat' devia arribar-se a *cominal de la nau* «tripulació» (DBal., si bé sense proves, es deu fundar en): «lo senyor de la nau --- açò que --- farà deu-ho fer ab consell del notxer e dels parsoners e de tot lo *cominal* de la nau», «si al senyor de la nau, convedrà a gitar --- ho faça ab consell e ab voluntat de tot lo *cominal* de la nau o del leny», *Consolat* (cap. 54 i 66, Pard., pp. 105, 112). En fi s'usà la locució *per cominal* 'en públic': «—Ma fylla, no sies orada: / assage-l altra vegada—. / —Demà és festa de Nadal: / assejar-l'e *per cominal*—. / Lo burgès és hom ensenyats / e ha molts ciutadans convidats --- / Cant a taula foren seguts / e los menjars foren venguts, / la dona al cap de taula ssech / e les claus ab les toyayles liguat: / e puyt leva-s deliurament, / ves-sa-ls menjars sobra la gent», *Set Savis* (v. 1906).

Ès mort avui quasi pertot, no del tot en ross.; i potser no és casual que no en tingui altra dada, que una oïda al pastor de Conat (Confient, ja arran del límit) «la cabrada *kuminál*» (1960). Ès molt corrent i resta viva en llengua d'oc: «*cominal* comun, public, vulgaire, bas», etc., al costat de la variant *comunal* (un èmul de Guiraut de Bornelh, partidari del trobar *clus* li retreu: «ten prezat sò que vas totz es *cominal*»; i per rebre Brunissén «el menestral e l'autra gent, / tuit a un fais, *cominalment*, / corron carieras escobar», *Jaufré*: Appel, *Chr.*, 87.6, 3.946); de l'oc. ant. pogué ser manlleu l'hapax aragonès ant. *cominal* «común, igual» en el *Libro de Apolonio* (25).

Fouché (*Phon. Rouss.*, 79) va admetre que també en català seria un occitanisme. La raó és que només allí la *u* sona *ü*, i per tant és susceptible de tornar-se i

per dissimilació de la *o*. De fet no es pot negar que això passa i que és específic de la llengua d'oc, on trobem les dissimilacions o diferenciacions *piuze* < *pulze* 'puça', *siure* SUBERUM, *ti(e)ure* = *turo* < TŪFÖRE, *píbol* < PÖPŪLUS (o més aviat un PŪPULUS 'pollancre'), *nivol* 'núvol' (d'on es degué manllevar el mall. *nigül*, com explico en *LleuresC*, 258); la diferència és que aquest és l'únic cas on la dissimilada és la vocal que va en segon lloc, que en tots els altres casos va davant, i així és normal que sigui segons les Lleis de Grammont; però tanmateix es pot admetre, perquè ací és natural que l'imperi del primitiu *comú* (on la *u* era inatacable essent tònica) invertís la direcció del fenomen. Però el que fa escrúpol i ens deixa una mica escèptics és que un occitanisme tingué una difusió tan general (encara usual en JRoig, *Spill*, i freqüent en JoMartorell, cap. 60, 73, 133, 173), i en textos tan poc suspects d'influència trobadoresca o occitana com aquests o el *Consolat*. Per això crec que hem d'admetre que hi intervingué algun factor auxiliar, com la influència del dret romà aprofitat per *Lo Codi*, la del síndim oc. *comunial* (cf. *continual*, de vegades *continal*), que es documenta en textos occitans de dret consuetudinari (*Costums d'Albi* i del Gers, PSW I, 314b), fundat en la influència de *comunió* i de *comuni(c)ar*, i molt especialment el model dels adjectius en *-inal*, incomparablement més nombrosos que els en *-unal*, com *final*, *espinal*, *seminal*, *liminal*, *feminal*, *caminal*, *bestinal*, particularment alguns de significat bastant afí com *veinal*, *ordinal*, *cardinal*, *marginal*.

D'ací els derivats *acominalar* [Llull, *AlcM*] o amb metàtesi *acomilanar* 'igualar, posar en nombres rodons': «un libra de saffrà --- quell puxen vendre a huyl, e que ho *acomilanen* a dinerades, a meaylades, e a puye<s>ades», doc. de Balaguer de 1337 (BABL XII, 532). *Cominaltat* [1310] i *cominalesa* 'equitat, imparcialitat': «és bona la *cominalesa* e la egualtat e lo temprament dels bons hòmens <'amigables componedors'>», *Consolat* c. 190 (p. 219); i el cpt. *cominalment*: «lo bisbe Blanquerna donà regla al canonge de plors com degué plorar *cominalment* per totes aquelles coses qui s covenen a plors» (*Blang.* II, 89.16); *descominal* [J. de St. Jordi, Ausiàs, JoMartorell], *descominaltat*. Un adjectiu *comuner* [*Cost'lort.*] tenia sentit semblant al de *cominal*, però dubto molt que estigui ben llegit *cominer* 'comú' (que fóra forma paral·lela a *cominal*) hapax en Llull (*Merav.*, *NCL* III, 46), puix que tampoc no hi ha tal cosa en oc. ant., mentre que hi ha *comunalièr/cominalièr* «reuni, ensemble» (PDPF) i la forma lulliana veritable degué ser *cominaler*.

Comunia ['acord, pacte, associació', S. XIII, *AlcM*]: en els Usatges *comonia*: «De les *comonies* e de les *covinences*, que-ls cavallers e-ls pedons fan entre si», «les *comonies*, ni dels canonges, ni dels monges, ni de les devotes, ni alous d'esgleyes --- nul hom no-u trench ni o malmeta» (*NCL*, 90, 130): com mostra aquesta forma (endemés cf. supra *comó*) i l'occitana *comunia*, *cuminia* «communauté», no es pot accentuar en l'avantpenúltima sinó en *-ia*, i per tant no deu ser